

PERU:

İNKALARIN GÜNÜMÜZE MİRASI

serdar nazım kölürbaşı

1. KADİM TOPRAKLAR

Peru; Pasifik Okyanusu'ndaki sahillerden çöllere, Amazon Ormanları'ndan And Dağları'na, göllerden volkanlara kadar karmaşık bir coğrafyayı sınırları içinde barındıran, bir gezginin dünya üzerinde görebileceği en ilginç ülke.

Peru; Pasifik Okyanusu'nun sonsuzluğunda kaybolmayı arzu edenlerden çöldeki sessizliği hissetmek ya da zamanın en güvenilir tanığı olan karlı zirvelerden rüzgârın uğultusuyla hayatın başlangıcına dair efsaneler dinlemek isteyenlere kadar pek çok günümüz gezginine hayaller kurduran ülke.

Peru; dumanı hâlâ tüten yanardağların gölgesinde, tamamen izole yaşayan yüzlerce köy ve kasabaya ulaşmak için tehlikeli, ilkel yolları kat etmeye hevesli gezginleri kendine çağıran ülke.

Peru; büyük şehirlerde gayet modern bir hayat sürerken bile ruhunda İnka döneminin mirasını taşıyan; küçük şehirlerde ise zamana meydan okuyan gelenekleri, rengârenk

kıyafetleri, inanılmaz dini âdetleriyle dağlarla olan bağıni koparmamış bir halkı bağrında tutan, kültür turu yapma hayali kuranları kendine âşık eden ülke.

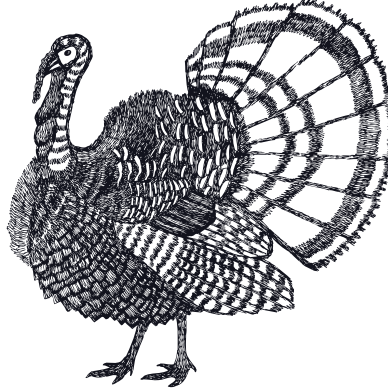
Peru; Güney Amerika kıtasının tarihini belirlemiş medeniyetlerin mirasının takip edilebileceğı örenyerlerinden Avrupa'dan yağmaya gelmiş Konkistadorların izinin sürülebileceğı müzelere ve UNESCO Dünya Mirası listesine girmiş birçok yere kadar tarihe meraklı gezginleri büyüleyen masalsı ülke.

Peru; bereketli topraklarından fırlayıp hayatımızı değıştirmiş tarım ürünlerine, tropikal bölgelerinden henüz soframıza ulaşamamış meyvelerine; restoranlarındaki yetenekli şefler tarafından yaratılıp dünya mutfağını etkilemiş, gitgide popülerleşen zengin yemek çeşitlerine kadar damak tadının peşinde koşanların sevdiği ülke.

Peru; Şamanların mırıldandığı türküler eşliğinde Amazon'un bilinmeyen bitkileriyle şifa bulmak isteyenlerden And Dağları'nda çobanların flütünden çıkan hüznünlü melodilerde kendini arayanlara kadar herkese bir parça sunan kadim topraklara sahip ülke.

Peru'yu anlamak sadece bir ülkeyi değıl, bir kıtayı ve aslında o kıtanın bizimle olan derin bağıni da anlamaktır.

2. HİNDİ ÜLKESİ

Uzun yıllar Peru'ya Air France ve KLM ile Paris ya da Amsterdam aktarmalı gittikten sonra Türk Hava Yolları'nın Güney Amerika seferlerini başlatmasıyla Brezilya üstünden gitmeyi deniyorum. Tek sıkıntı, bağlantı uçağının saati uymadığından bir gece Sao Paulo'da konaklama gerekliliği. Brezilya'da Portekizce konuşulduğu için biraz gerginim. Ülkede çok kısa süre kalacak olsam da taksi, otel gibi yerlerde derdimi anlatmam gerekecek ve ben tek kelime Portekizce bilmiyorum.

Pasaport kontrolünde siyah saçlarının altında birer zeytin tanesi gibi parlayan gözleriyle beni süzen memur Türk olduğumu fark edince heyecanla, "Geçen ay eşimle Kapadokya'daydık, biliyor musunuz çok şanslısınız, müthiş bir ülkeniz var," diyerek sohbete başlıyor.

Brezilya'da kaç gün kalacağım ve buraya neden geldiğim sorularına aslında Peru'ya gittiğim, uçuş saatleri uymadığından sadece bir gece konaklayacağım yanıtlarını verince

de gülümseyerek, “Ne eğlenceli, yani hindiden gelip hindiye gidiyorsunuz,” diyor.

Yüzümdeki ifadeden, hiçbir şey anlamadığımı fark etmiş olacak ki devam ediyor: “Ülkenizin İngilizce adı ‘Turkey’ yani hindi demek değil mi? İşte Peru kelimesi de Portekizcede hindi anlamına geliyor. Dünyada değişik isimlerle anılan bu ilginç kümes hayvanının anavatanı Afrika ve Hindistan. Size Hindistan’dan getirildiği için, ‘Hindi kuşu,’ demişsiniz, İngiltere’ye Osmanlı üstünden gittiği için onlar da Türk kuşu anlamında, ‘Turkey,’ demişler. Portekiz’e ise yeni ele geçirilen Peru’dan geldiği düşünülüp, ‘Peru kuşu,’ denmiş.”

Hiç beklemediğim bu bilgilendirme için teşekkür edip sessizce uzaklaşıırken hafızamı Peru isminin kökeni hakkında zorluyorum. Kolomb öncesi dönemde Peru ismi ortada yok. İnkalar ülkelerine, Cusco merkezli dört bölgeden oluştuğu için Keçuva dilinde “dört çeyreğin toprakları” anlamına gelen, “Tawantinsuyu,” diyorlar.

Dönemin kayıtlarında Peru, Biru, Viru, Piru, Beru olarak da geçen ve bölgeyi temsil eden isimlerin çıkış noktaları her ne kadar belirsiz olsa da Peru isminin ortaya çıkmasıyla ilgili genel olarak iki senaryo kabul görüyor.

Bunlardan ilki El Inca olarak kabul edilen, 1539-1616 yılları arasında yaşamış, İspanyol bir Konkistador ile bir İnka prensesinin oğlu Garcilaso de la Vega’nın 1609’da yayımladığı “İnkaların Kraliyet Yorumları”¹ isimli kitapta yazdıkları. Kitaba göre bir grup İspanyol Konkistador 1515 yılında Pasifik kıyısında bir nehrin ağzında yerli balıkçı ile karşılaşılıyor. Birbirlerinin dilini bilmeseler de tercümanları olmadığı için bir şekilde anlaşmaya çalışıyorlar. Tabii ilk olarak yerlinin ve bulundukları yerin adını öğrenmek istiyorlar. Yerli kendi isminin Beru, bulundukları yerin de yerel dilde nehir anlamına gelen Pelu olduğunu söylüyor. Bu iki benzer ses

¹Garcilaso de la Vega, İnkaların Kraliyet Yorumları, 1609

zamanla deęiřerek Peru halini alıyor.

Dięer senaryoya göre ise Pascual de Andagoya isimli bir İşpanyol Konkistador Panama’dan, Biru isminde bir bölgeye doğru yola çıkıyor. Aslında bu seyahat, bölgenin Francisco Pizarro’dan çok daha önce fethedildiği anlamına geliyor. Yine zamanla oluşan ses değişikliği Biru’yu Peru yapıyor.

1542 yılında “Peru İşpanyol Krallığı” ismiyle resm statü kazanan bölge, İşpanyollardan kurtulduktan sonra da ismini değiştirmez ve varlığını Peru Cumhuriyeti olarak sürdürür. İsmi bu denli kalıcı olup günümüze kadar ulaşabilmesindeki en büyük etken muhtemelen İnka dili Keuvaya ve İşpanyolcaya ait bir kelime olmaması, hatta herhangi bir yerli grubu ya da bölgeyi temsil etmemesidir.